

ПИТАННЯ ПРОКУРОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Олена ДРАГАН

заступник начальника Департаменту підтримання державного обвинувачення та представництва інтересів громадянина або держави в судах Генеральної прокуратури України, кандидат юридичних наук
dragan_ov@ukr.net

УДК 347.963

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ ОРГАНАМИ ПРОКУРАТУРИ ПРИ ВИКОНАННІ СУДОВИХ РІШЕНЬ У СПРАВАХ, ДЕ БОРЖНИКАМИ Є ФІЗИЧНІ ОСОБИ – ПІДПРИЄМЦІ

З 5 жовтня 2016 року набрав чинності Закон України «Про виконавче провадження» (Закон) [1] у новій редакції. Порівняно з попередньою редакцією Закон має суттєві відмінності. Однією з новел є визначення серед обов'язкових вимог до виконавчого документа дати народження боржника – фізичної особи.

З огляду на те, що у виконавчих документах, виданих у справах за позовами прокурорів, де боржниками є фізичні особи – підприємці, не вказується дата народження боржника, вони повертаються державними виконавцями без прийняття до виконання. Разом з тим судова практика свідчить про те, що суди задовольняють подальші скарги органів прокуратури щодо повернення без прийняття до виконання виконавчих документів у зв'язку з не зазначенням дати народження фізичної особи – підприємця.

Зважаючи на безпідставну судову тяганину між державними органами, які мають діяти в інтересах держави, вказане протиріччя потребує наукового переосмислення та вироблення пропозицій щодо його законодавчого врегулювання.

Метою статті є дослідження актуальних питань представництва інтересів держави органами прокуратури при виконанні судових рішень у справах, де боржниками є фізичні особи – підприємці, аналіз зазначеної проблеми, яка виникає у практичній діяльності, а також формулювання окремих дієвих пропозицій щодо удосконалення правового регулювання у вказаній сфері.

Теоретичну основу у вивченні питання представництва прокурором інтересів держави в суді становлять наукові праці: Є. Блажівського, М. Бородіна, С. Васильєва, К. Гусарова, А. Гусарової, Л. Давиденка, П. Каркача, В. Кравчука, І. Козьякова, В. Комарова, В. Маляренка, І. Марочкіна, О. Михайленка, Н. Наулік, Л. Нецької, Г. Попова, М. Руденка, М. Руденко, О. Севрук, Г. Середи, М. Сивака, О. Смірнова, М. Стефанчук, Р. Стефанчука, Є. Суботіна, В. Сухоноса, Г. Терещук, О. Толочка, О. Червякової, Д. Чечота, М. Штефана, П. Шумського, М. Якимчука та інших учених.

Оскільки норма закону щодо обов'язкової вимоги до виконавчого документа, а саме: зазначення дати народження боржника –

фізичної особи, набрала чинності лише у жовтні 2016 року, відповідні наукові дослідження з цього питання не проводились. Тому окреслена проблема розглядатиметься вперше, та вперше буде запропоновано її авторське вирішення.

Метою цивільного судочинства є захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави (ст. 1 Цивільного процесуального кодексу України (ЦПК України)). Однак, як наголошують автори підручника «Представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді», не завжди можна говорити про завершеність такого захисту без реального та повного виконання ухвалених судових рішень, тому їх виконання природно виступає заключним етапом у процесі реалізації захисту порушених прав [2, с. 285].

Згідно зі ст. 1 Закону виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження і примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) – це сукупність дій визначених у цьому Законі органів і осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень і проводяться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, визначені Конституцією України, цим Законом, іншими законами та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до цього Закону, а також рішеннями, які відповідно до цього Закону підлягають примусовому виконанню.

Органи прокуратури України згідно з ч. 6 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» [3] беруть участь у виконавчих провадженнях при виконанні рішень судів у справах, в яких прокуратурою здійснювалось представництво у суді. При цьому необхідно враховувати, що відповідно до ч. 1 ст. 23 вказаного Закону представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді полягає у здійсненні процесуальних та інших дій, спрямованих на захист інтересів громадянина або держави, у випадках та порядку, встановлених законом.

Таким чином, зазначена вище діяльність є надзвичайно важливою, у зв'язку з

чим сама держава має створювати відповідні умови для безперешкодної, швидкої та ефективної реалізації органами прокуратури своїх повноважень з представництва інтересів держави. При цьому зазначений висновок є ще актуальнішим, оскільки органи прокуратури реалізують представництво лише у випадках, коли захист інтересів держави не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу.

У науково-практичному посібнику «Представництво прокурором у суді законних інтересів держави» наголошено на тому, що забезпечення органами прокуратури конституційної функції представництва – одна з дієвих форм захисту законних інтересів держави у суді, яка натепер не має альтернативи серед органів державної влади і контролю як за рівнем вмотивованості, так і послідовності досягнення ефективності результатів, зокрема щодо оскарження незаконних судових рішень, формування вищою судовою інстанцією обов'язкової для усієї системи правосуддя судової практики, реального виконання судових рішень [4, с. 5].

Разом із тим на підставі окремих відомчих узагальнень можемо констатувати, що в зазначеній сфері досить часто виникають певні труднощі при виконанні рішень, де боржниками є фізичні особи – підприємці.

Як свідчить практика, інколи виконавчі документи, видані у справах, де боржниками є фізичні особи – підприємці, повертаються державними виконавцями без прийняття до виконання у зв'язку з тим, що у виконавчому документі про стягнення з суб'єкта господарювання – фізичної особи – підприємця не вказано дату народження боржника. На думку державних виконавців, це суперечить вимогам ст. 4 Закону, якою передбачено, що у виконавчому документі зазначаються: 1) назва і дата видачі документа, найменування органу, прізвище, ім'я, по батькові та посада посадової особи, яка його видала; 2) дата

прийняття і номер рішення, згідно з яким видалено документ; 3) повне найменування (для юридичних осіб) або прізвище, ім'я та, за наявності, по батькові (для фізичних осіб) стягувача та боржника, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або адреса місця проживання чи перебування (для фізичних осіб), дата народження боржника – фізичної особи; 4) ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань стягувача та боржника (для юридичних осіб – за наявності); 5) резолютивна частина рішення, що передбачає заходи примусового виконання рішень; 6) дата набрання рішенням законної сили (крім рішень, що підлягають негайному виконанню); 7) строк пред'явлення рішення до виконання.

Крім того, вказані дії державних виконавців зумовлені технічними вимогами автоматизованої системи виконавчого провадження (АСВП). Зокрема, обов'язковим полем для заповнення форми виконавчого документа у вкладці «Сторони» у АСВП є дата народження боржника, якщо підтип боржника – фізична особа або фізична особа – підприємець. Без зазначення цих даних у АСВП неможливо провести реєстрацію виконавчого провадження та, відповідно, розпочати його і виконати необхідні дії.

Водночас вимога щодо зазначення дати народження фізичної особи – підприємця не узгоджується з положеннями ч. 1 ст. 4 Закону, де передбачено, що у виконавчому документі зазначається дата народження боржника, якщо він є саме фізичною особою.

Так, згідно з роз'ясненнями Міністерства юстиції України від 14 січня 2011 року [5] статус фізичної особи – підприємця – це юридичний статус, який засвідчує право особи на зайняття підприємницькою діяльністю, а саме: самостійною, ініціативною, систематичною, на власний ризик господарською діяльністю, що здійснюється суб'єктом господарювання (підприємцем) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Принципи здійснення ним підприємницької діяльності роблять його подібним до

юридичних осіб, тоді як в приватних, незважаючи на будь-які зміни в його статусі, він залишається бути громадянином – фізичною особою. А тому слід чітко розмежовувати ці різні сфери відносин.

У ст. 50 Цивільного кодексу України визначено, що фізична особа з повною цивільною дієздатністю має право на здійснення підприємницької діяльності. Фізична особа здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації в порядку, встановленому законом [6].

Згідно зі ст. 51 ЦК України до підприємницької діяльності фізичних осіб застосовуються нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, якщо інше не встановлено законом або не впливає із суті відносин.

Таким чином, відповідно до п.п. 3, 4 ч. 1 ст. 4 Закону у виконавчому документі не зазначається інформація про дату народження боржника – фізичної особи – підприємця у зв'язку з тим, що після державної реєстрації підприємця фізична особа набуває юридичного статусу та ідентифікується за реєстраційним номером облікової карти платника податків.

Крім того, звертаючись до суду, прокурори згідно зі ст. 54 Господарського процесуального кодексу України [7] у позовній заяві серед інших даних відповідача зазначають реєстраційний номер облікової картки фізичної особи – платника податків. При цьому вимоги щодо зазначення дати народження відповідача – фізичної особи – підприємця цей Кодекс не містить. Отже, на час розгляду справи у суду відсутні дані щодо дати народження фізичної особи – підприємця, а тому вони не відображаються у виконавчому документі, що не може бути підставою для повернення таких документів без розгляду.

З огляду на викладене дії державних виконавців щодо повернення без прийняття до виконання виконавчих документів у зв'язку з не зазначенням дати народження фізичної особи – підприємця не мають прямих законодавчих підстав та суперечать інтересам держави, оскільки штучно ускладнюють роботу органів прокуратури з представництва її інтересів у суді.

На думку М.І. Мичка, «... немає ніяких підстав з недовір'ям і тим більше з підозрою ставитись до того, що представники теорії прокурорського нагляду у більшості своїй пропонують поширювально тлумачити приводи і підстави для прокурорського представництва в суді. Продиктовано це аж ніяк не міркуваннями відомчого характеру, а бажанням максимально краще використати правозахисний потенціал прокуратури в інтересах громадян і держави» [8, с. 82].

Аналізуючи зазначену точку зору у площині окресленого питання, слід звернути увагу на те, що внаслідок довільного і формального тлумачення вимог ч. 1 ст. 4 Закону на практиці створено шкідливий прецедент щодо фактичного перешкодження органами державної виконавчої служби окремим аспектам представницької діяльності органів прокуратури. Враховуючи, що причина такого негативного явища полягає в формальному технічному неузгодженні деяких понять, яке, як нами вже було доведено, має просте і логічне вирішення, органам прокуратури доводиться розв'язувати цю проблему в судових засіданнях.

У зв'язку з цим прокурори у встановленому законодавством порядку звертаються із відповідними скаргами до судів, які, як правило, їх задовольняють, при цьому не враховуючи технічні питання атрибутів форми виконавчого документа АСВП (яка, до речі, також має бути змінена відповідно до отриманих нами у ході наукового аналізу висновків).

Так, ухвалою Господарського суду Сумської області від 20 лютого 2017 року у справі № 920/1092/16 задоволено скаргу Прокуратури Чернігівської області, визнано неправомірними дії державного виконавця Конотопського міськрайонного відділу державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Сумській області щодо повернення прокуратурі області без прийняття до виконання наказу суду про стягнення

з фізичної особи – підприємця судового збору, скасовано відповідне повідомлення. Зобов'язано відділ державної виконавчої служби прийняти до виконання виконавчий документ. При цьому суд дійшов висновку, що згідно зі змістом положень ст. 4 Закону України «Про виконавче провадження» відсутні підстави ототожнювати поняття фізичної особи та фізичної особи – підприємця [9].

Тлумачення окремими державними виконавцями норми ст. 4 Закону на користь необхідності зазначення у виконавчому документі дати народження фізичної особи – підприємця – боржника перешкоджає реальному виконанню судових рішень та призводить до повернення стягувачам виконавчих документів без прийняття до виконання.

Таким чином, способом вирішення проблеми, яка полягає у неоднозначному тлумаченні норми права та, як наслідок, безпідставному поверненні державними виконавцями документів без прийняття до виконання у зв'язку з не зазначенням дати народження фізичної особи – підприємця, може бути внесення змін до Закону України «Про виконавче провадження», згідно з якими варто передбачити, що у виконавчому документі, за яким боржником є фізична особа – підприємець, зазначається реєстраційний номер облікової карти платника податків.

Одночасно із зазначеним необхідно внести зміни у зміст атрибутів форми виконавчого документа АСВП. Зокрема, у вкладці «Сторони» потрібно видалити вказівку на обов'язковість поля для заповнення «дата народження боржника», якщо підтип боржника – фізична особа – підприємець.

Впровадження вказаних вище змін позитивно позначиться на окремих аспектах представницької діяльності органів прокуратури, оскільки безпідставна тяганина в питаннях виконання судових рішень, де органи прокуратури представляють інтереси держави, має бути зведена нанівець.

Список використаних джерел:

1. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T161404.html
2. Представництво прокурором інтересів громадянина або держави в суді: підруч. / Ю.Ю. Безмашук, Ю.В. Білоусов, О.В. Головкін та ін.; за заг. ред. Є.М. Блажівського, Р.О. Стефанчука. – К.: Національна академія прокуратури України, 2014. – 370 с.
3. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 2–3. – Ст. 12.
4. Представництво прокурором у суді законних інтересів держави: наук.-практ. посіб. / О.П. Натрус, Ю.А. Турлова, О.А. Казак та ін. – К.: Національна академія прокуратури України, 2016. – 262 с.
5. Статус фізичної особи – підприємця: проблеми застосування законодавства; Роз'яснення Міністерства юстиції України від 14 січня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0012323-11>
6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.
7. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
8. Мичко М.І. Функції та організаційний устрій прокуратури: наук. вид. / М.І. Мичко. – Донецьк: Донеччина, 2001. – 272 с.
9. Ухвала Господарського суду Сумської області від 20 лютого 2017 року. Справа № 920/1092/16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/64888857>

Олена ДРАГАН

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА ІНТЕРЕСІВ
ДЕРЖАВИ ОРГАНАМИ ПРОКУРАТУРИ ПРИ ВИКОНАННІ
СУДОВИХ РІШЕНЬ У СПРАВАХ, ДЕ БОРЖНИКАМИ Є
ФІЗИЧНІ ОСОБИ – ПІДПРИЄМЦІ**

Статтю присвячено актуальним питанням представництва інтересів держави органами прокуратури при виконанні судових рішень у справах, де боржниками є фізичні особи – підприємці. Розглянуто питання практичної діяльності та судову практику.

Ключові слова: представництво органами прокуратури інтересів держави; виконання судових рішень; фізична особа – підприємець.

**АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА
ИНТЕРЕСОВ ГОСУДАРСТВА ОРГАНАМИ ПРОКУРАТУРЫ
ПРИ ИСПОЛНЕНИИ СУДЕБНЫХ РЕШЕНИЙ В ДЕЛАХ,
ГДЕ ДОЛЖНИКАМИ ЯВЛЯЮТСЯ
ФИЗИЧЕСКИЕ ЛИЦА – ПРЕДПРИНИМАТЕЛИ**

Статья посвящена актуальным вопросам представительства интересов государства органами прокуратуры при исполнении судебных решений в делах, где должниками являются физические лица – предприниматели. Рассмотрены вопросы практической деятельности и судебная практика.

Ключевые слова: представительство органами прокуратуры интересов государства; исполнение судебных решений; физическое лицо – предприниматель.

Olena DRAGAN

**THE ACTUALLY QUESTIONS OF REPRESENTATION
BY PUBLIC PROSECUTOR STATE'S INTERESTS
IN THE EXECUTION OF COURT DECISIONS, IN CASES WHERE
THE INDIVIDUAL ENTREPRENEURS ARE DEBTORS**

In this article were analyzed the questions of representation by public prosecutor state's interests in the execution of court decisions, in cases where the individual entrepreneurs are debtors. The author analyzed judicial practice and current activities.

Keywords: representation by public prosecutor state's interests; the execution of court decisions; the individual entrepreneur.

